

Јелена Љ. Спасић¹
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука
Катедра за филолошке науке

ФРАЗЕОЛОГИЈА У НОВИНСКОЈ ВЕСТИ И НОВИНСКОМ ИЗВЕШТАЈУ

Основна комуникативна функција новинских вести и новинских извештаја је да информишу читаоце о важним темама. Избор језичких средстава којима се преноси информација прераста у допунски смисаони капацитет, чиме се остварује интенција комуникатора (новинара) да свој говор учини убедљивијим, сликовитијим и експресивнијим. Циљ истраживања је утврђивање комуникативне функције употребе фразеологије у тексту новинске вести и новинског извештаја. На основу информативних класа, односно садржаја поруке и функције употребе, издвојићемо семантичке типове фразеологизама који су чести у нашем корпусу. Додатно испитујемо функционалностилско раслојавање фразеологизама у новинским вестима и новинским извештајима.

Кључне речи: комуникативна функција, стилистика, новинарска стилистика, новинска вест, новински извештај, фразеологија

1. УВОД

Вести и извештаји су информативни жанрови који деле низ интерферирајућих језичко-стилских карактеристика, а на основу својих диференцијалних карактеристика дефинишемо их као два сродна али засебна жанра. Термином *новински* у раду² означавамо информативне текстове објављене у новинама како у штампаним издањима, тако и у онлајн издањима дневних новина у Србији.

Употреба стилски обојених језичких средстава у новинским текстовима има превасходно комуникативну функцију, јер „одражава многообразност њиховог садржаја, помаже остварење главне функције деловања на читаоца и предаје информације, обезбеђивање солидне везе са аудиторijумом” (Саркић 2002: 188). У раду³ ћемо се бавити комуникативном функцијом фразеологизама у новинским вестима и новинским извештајима.

1 jelenaspasic2410@gmail.com

2 Резултати истраживања су прелиминарно представљени на скупу *Српски језик, књижевност, уметност*, одржаном на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, 28–29. 10. 2016, у саопштењу под насловом *Комуникативна функција употребе фразеологизама у новинској вестии и новинском извештају*.

3 Овај рад написан је у оквиру научног пројекта 178014 *Динамика стилистура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Фразеологизам се одређује као вишелексемни спој јединственог значења, који поседује експресивност и репродукује се као готова језичка јединица, а на основу односа према денотату се разликује од других језичких јединица које имају примарну функцију номинације (Mršević Radović 1987: 12–16). Фразеологизам (у терминологији Матешаића *фразем*) одликује репродуковање, формално устројство, идиоматичност и уклапање у контекст (Matešić 1982: VI). Матешаић истиче да фразем није реченица и разликује се од чврстих веза речи реченичног карактера, као што су пословице, крилатице, цитати или ситуативне изреке (Matešić 1982: VI). У широко схваћене фразеологизме убрајају се прави фразеологизми, цитати из песама, претње, пословице, клетве, изреке (Dragičević 2007: 119). У оквиру теорије *фразеолошких жанрова* фразеолошки слој српског језика подељен је на осам фразеолошких жанрова, а то су стални епитети, устаљена поређења, идиоми, пословице, изреке, клетве, заклетве и узречице (Rejanović 2010), чиме „је превазиђена дилема о опсегу фразеолошког слоја језика, као и дискусија о фразеологизмима у ширем и ужем смислу” (Marojević 2016: 13).

Анализа је проведена на конкретном језичком материјалу ексцерпираним из српских дневних новина, у временском узорку дневне штампе која је излазила на територији целе Србије током неколико година.⁴ Корпус истраживања чини преко пет стотина вести и преко двеста осамдесет новинских извештаја ексцерпираних из најтиражнијих дневних новина. За потребе ове анализе корпус је проширен новијим примерима.

Основни методолошки приступ теми је квалитативностилистички, а као примарне методе коришћене су функционалностилистичка и лингвостилистичка метода.

Фразеологија српског језика је проучавана из угла социолингвистике (Kurteš 1998), из угла лингводидактике (Dragičević 2012; Čabrić Čiča 2014), као и у светлу историјских промена (Dobrivojević, Miletić 2005). У оквиру лингвистике проучавана је употреба паремиолошких фразеологизама као носилаца етичких вредности и етнолингвистичког наслеђа у српском и шпанском језику (Rejović 2013; Rejović 2014). Фразеологија књижевних дела предмет је бројних радова у србистици (Kašić 1984; Rejanović 2010; Štrbac 2014; Marojević 2016). У свету је проучавана стилистичка употреба фразеологизама у новинском тексту као средства вербалне али и невербалне комуникације, јер је осим употребе фразеологизама у новинским насловима и у тексту вести и других новинских текстова проучавана и визуелизација фразеологизама у чијој основи лежи метафора (Nascione 2010). Упоредивана је употреба фразеологизама у хрватским писаним и говорним медијима (Mihaljević, Kovačević 2006). Новинска фразеологија проучавана је у низу србистичких студија (Petrović 1982, Petrović 1989, Petrović 1989a, Ružić 2012, Milanović

4 Проведена анализа део је ширег истраживања у оквиру докторске дисертације „Језичко-стилске карактеристике новинске вести и новинског извештаја”, под менторством проф. др Милоша Ковачевића, одбрањене на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу.

2002), али жанровској дистрибуцији новинске фразеологије није посвећена већа пажња. Применом лингвостилистичке методе анализирано је структурирање фразеолошких перифраза у српском новинарству на корпусу различитих новинских жанрова (Todorović 2014). Колико нам је познато, употреба фразеологизама није до сада изучавана на корпусу новинских вести и новинских извештаја у српској дневној штампи.

Надређени критеријум анализе употребе фразеологизама је синтаксички, а субординирани критеријум је семантички. У раду смо класификовали фразеологизме у новинским вестима и новинским извештајима на основну њихове структуре на фразеологизоване синтагме са сталним епитетом, компаративне и суперлативне фразеологизме. На основу информативних класа, односно садржаја поруке и функције употребе, издвојили смо семантичке типове фразеологизама. Додатно испитујемо функционалностилско раслојавање фразеологизама у новинским вестима и новинским извештајима.

Циљ нашег рада је да покажемо на који начин у жанру новинске вести и новинског извештаја у српској дневној штампи фразеологизми као стилистички структуриране језичке јединице омогућавају комуникатору исказивање семантичких нијанси. Додатно ћемо указати на функцију фразеологизама у структури текста новинске вести и новинског извештаја као специфичног вида комуникације у коме комуникатор употребом експресивних средстава остварује функцију привлачења и одржавања пажње, али и деловања на емоције и ставове читаоца.

Фразеологизми се могу класификовати на основу настанка и порекла (национални, интернационални, универзални, и сл.), на основу стилске припадности (књижевни, разговорни, фразеологизми из језика новина и интерстилска фразеологија), према семантичком критеријуму (компонентни, глобални), у односу на структурно-функционална обележја, према компонентама одређеног семантичког поља (фитонимна, зоонимна, соматска фразеологија, итд.), према подручној раслојености (дијалекатска и регионална фразеологија), према структури (глаголска, именичка, модална, компаративна, суперлативна, и сл.).

2. ФРАЗЕОЛОГИЈА У НОВИНСКОЈ ВЕСТИ И НОВИНСКОМ ИЗВЕШТАЈУ

Фразеологизми улазе у новински стил и као „стандардно језичко средство са устаљеним, познатим садржајем и релативно стабилном структуром” и као експресивно језичко средство, са конотативним, афективним значењем (Petrović 1989: 41). У погледу функционалностилског раслојавања фразеологизама у новинском стилу је очекивана фреквентна употреба професионалне, научне и административно-правне фразеологије (Исто 1989: 36).

2.1. Класификација фразеологизама у новинској вестии и новинском извештају према стурктури

Према синтаксичком критеријуму, фразеологизми се традиционално класификују на три структурна модела: предлошко-падежни, синтагматски и реченични (Вуловић 2015: 80).

2.1.1. Предлошко-падежни модел фразеологизама у новинској вестии и новинском извештају

Предлошко-падежни модел фразеологизама често се јавља у тексту новинске вести и новинског извештаја у оквиру изјаве која се преноси, а јавља се и у наслову истог текста, јер се насловом сажима та изјава и истиче најекспресивнији део изјаве, да би се читаоцу привукла пажња:

Коров расте *на све стране* још из Ђенове. (Политика, 10. 11. 2011, наслов: Од Ђенове коров расте на све стране);

За сада ће се суђење одвијати *иза затворених врати*, а суд може да одлучи и да у неком тренутку претрес отвори за јавност. (Политика, 6. 3. 2017, наслов: Суђење Момчилу Перишићу настављено „иза затворених врати”); „План ми је да ангажујем тонца, да снимим глас па да увежбавам музичаре и да снимимо спот па постанем звезда музичког неба *под старе дане*”, изјавио је Борис. (Курир, 28.8.2017, наслов: БОРИС МИЛИВОЈЕВИЋ ИМА ХОБИ ЗА КОЈИ МАЛО КО ЗНА: Планирам да постанем звезда *под старе дане!*)

„Град је падао (јуче) од 16.30 до 17 часова, био је величине лешника. Невреме је пратила и јака грмљавина па је гром ударио у шталу Бајра Муховића и спалио је *до шемеља*”, казао је за Глас западне Србије Душан Аврамовић. (Курир, 2. 6. 2018, наслов: Град величине лешника засуо Сјеницу, гром спалио шталу *до шемеља*)

Структурни модел фразеологизма „предлог + именица или именичка синтагма” погодан је за наслов новинских вести и новинских извештаја, јер не само да представља стилски јаку позицију нечије изјаве већ се лако може уклопити у језичку конструкцију којом се у наслову сажима главна порука преузета из туђег говора.

2.1.2. Синтагматски модел фразеологизама у новинској вестии и новинском извештају

Синтагматски модел фразеологизама реализује се у текстовима и насловима вести или извештаја најчешће као именичка синтагма, којом се привлачи пажња читаоца и исказује афективни став:

Дачић је додао да је СПС 2008. године подржао формирање проевропске владе, а да су га поједини у међународној заједници доживљавали као *нужно зло*. (Политика, 12. 6. 2012, рубрика Политика); Овде сам фокусиран *сио посто* да пружим што боље партије. (Политика, 29. 8. 2014, рубрика Тенис); ЦРНА ОВЦА ПОРОДИЦЕ Будући девер Пипе Мидлтон је скандал мајстор који је спавао са хиљаду жена! (Блиц, 20. 7. 2016, рубрика Забава)

Посебну структурну форму имају суперлативни фразеологизми, односно именичке синтагме са неконгруентним атрибутом, при чему су и управна реч и неконгруентни атрибут иста именица. Суперлативни фразеологизми „су фразеологизми који имају своју специфичну синтаксичку структуру – то су таутолошки изрази у којима се иста именица у одговарајућем падежу једнине, који је условљен широм синтаксичком структуром, комбинује са својим генитивом једнине” (Магојевић 2016: 18). Суперлативни фразеологизми су блиски и хендијадису и компаративном фразеологизму, али се од њих разликују и по семантичким и по структурним обележјима (Магојевић 2016: 18).

Суперлативни фразеологизми негативне конотације улазе у текст новинског извештаја као најекспресивнији делови изјаве и налазимо их на кључним позицијама у тексту, у оквиру почетка текста, у насловном блоку и лиду, којима се привлачи пажња, а одређена појава се представља живо, експресивно уз интензивирање одричне тврдње, чиме се исказује неслагање и протестовање комуникатора.

Суперлативни фразеологизми негативне вредносне обојености који најчешће представљају разговорне језичке елементе улазе у састав наслова вести и извештаја зарад привлачења пажње и наглашавају афективни став говорне личности према теми извештавања:

Чанак: „Ово је *дно дна*” (Блиц, 12. 3. 2009, рубрика Забава); „*КРАЉ КРАЉЕВА*”: Нећете веровати како се Порошенко 'излупетао' о Русији! (Правда, 15. 5. 2016, Свет Планета)

Као и компаративни фразеологизми и суперлативни фразеологизми се у вести и извештају осим у наслову јављају још и у стилски маркираним позицијама у тексту:

Лид: Риалити шоу је *дно дна*, нешто најгоре што постоји. (Блиц, 12. 3. 2009, рубрика Забава, лид извештаја); „Бернардо Провенцано, легендарни '*бос свих босова*' сицилијанске Коза Ностре, довео је овај кодекс до савршенства.” (Блиц, 10. 8. 2014, рубрика Свет, прва реченица извештаја)

Синтагматски модел фразеологизама реализован је у новинским вестима и новинским извештајима најчешће као именичка синтагма, а посебну језичку форму чине суперлативни фразеологизми. Фразеологизме с језичком формом именичке синтагме налазимо и у насловима и у текстовима новинских вести и новинских извештаја.

2.1.3. Реченични модел фразеологизама у новинској вестии и новинском извештају

Реченични модел фразеологизама најчешће је у новинским вестима и новинским извештајима реализован као глагол јесам/бити са поредбеном конструкцијом, односно као компаративни фразеологизам. Комуникативна функција употребе компаративних фразеологизама у новинским вестима и извештајима најизраженија је у елементима насловног

блока (наслову, поднаслову), као и у лиду, дакле на стилски маркираним позицијама. У семантичком погледу комуникативна функција компаративних фразеологизама реализује се на тај начин што се радња или стање помоћу *tertium comparationis* представљају на одређени начин, као живља представа, убедљиво, увредљиво, иронично, изражајно, експресивно (Brehmer 2009). Компаративни фразеологизми су фреквентни и представљају значајну тему за проучавање, јер се њима исказују стереотипи једне етнокултурне заједнице (Рејановић 2014: 328).

Употреба вредносно обојених компаративних фразеологизама чији је *tertium comparationis* придев са значењем људске особине честа је у насловима вести и извештаја са темом спорта, политике и естраде објављеним у жутој штампи, при чему *comparatum* представља типичног носиоца наведене особине:

Видесте ли Болтову девојку? Није ни чудо што је брз као муња! (Новости, 19.8.2016, рубрика Спорт); Лане Јовановић: Фибел је јак као живошиња (Новости, 15. 6. 2016, рубрика Спорт); ИСТРАЖИВАЊЕ: Палма јак као сћена (Ало, 18. 12. 2015, рубрика Политика); ВЕСНА ЗМИЈАНАЦ: Црни је глуп као к.рац! (Курир, 7.5. 2016, рубрика Старс)

У тексту извештаја такође налазимо употребу компаративних фразеологизама:

„Ово вам је тисућу пута боље од 'Секса и града!'” – коментар је постаријег господина који је после пројекције филма „Нека остане међу нама” Рајка Грлића изашао *срећан као мало дете*, делећи утиске са презадовољном масом гледалаца, који су Арену испунили до последњег места. *Као у сшара, добра времена.* (Политика, 23. 7. 2010, 19)

Компаративни фразеологизми у нашем корпусу на основу критеријума стилске припадности сврставамо разговорној фразеологији и имају функцију хибридизације информативног жанра. Уношење елемената разговорног стила у извештавање представља језички сигнал сензационализма, јер се редукује степен озбиљности садржаја вести или извештаја, тежи се ефекту духовитости, уз појачавање експресивности израза (Durbaba 2016: 116). Компаративни фразеологизам из наслова се у лиду вести и извештаја најчешће понавља или се додатно објашњава његово значење. Понављањем фразеологизама у новинском тексту исказује се афективни однос говорног лица према предмету о ком говори, стварају се живље представе, а информативност често уступа место експресивности. Понављањем истог фразеологизама или смењивањем са компаративним фразеологизмом истог или сличног значења (у жутој штампи често је три пута поновљен компаративни фразеологизам на кључним позицијама у тексту) новинар (комуникатор) наглашава афективну компоненту, истичући интензитет емоција. Наводимо примере из вести и извештаја у којима компаративни фразеологизми имају значајну комуникативну функцију, јер су употребљени у стилски маркираним позицијама:

а) Наслов вестии: „ИГРА КАО У НАЈБОЉИМ ДАНИМА”

Поднаслов вестии: Чича Гигс *шрчи ко луг!*

Лид: Рајан Гигс ће данас прославити 40. рођендан, а фудбалер Манчестер јунајтеда игра као у најбољим данима. (Ало!, 29. 11. 2013, 12)

б) Наслов извештаја: „И ПОЛИЦАЈЦИ СУ ПЛАКАЛИ КАО КИША: Занемели кад су видели тело мале Анђелине (3)”

Лид извештаја: „Полицајци који су пронашли тело малене Анђелине С. (3), која је у недељу зверски силована и убијена у селу Вратарница код Зајечара, *плакали су као киша.*” (Курир, 11. 7. 2016, рубрика Црна хроника)

Прва реченици извештаја: „Они су били толико запрепашћени овим свирепим злочинем, када су пронашли дете у локви крви, разбијене лобање и с бројним повредама по телу, да једноставно нису могли да зауставе сузе – *плакали су као киша.*” (Курир, 11. 7. 2016, Црна хроника)

Реченични тип

ОДЛАЗЕ У БЕЛИ СВЕТ: Срби и Албанци због овога се масовно исељавају из Медвеђе (Курир, 23. 10. 2016, рубрика Србија)

Употребом паремиолошких фразеолошких модела у језик новина уноси се експресивност а да се притом не наруши стандардност израза, јер је равнотежа између стандардности и експресивности један од конструктивних принципа новинске фразеологије.⁵ Употребом пословица и изрека у редукованом или модификованом виду одавно се у новинским текстовима језик чини убедљивијим, сликовитијим и „ближим народном врелу мудрости и речитости” (Petrović 1989: 16). Језичком структуром и стилистичком природом српских народних пословица бавила се Ј. Јовановић (Jovanović 2004; Jovanović 2006a; Jovanović 2006b; Jovanović 2007; Jovanović 2012, Jovanović 2015).

2.2. Класификација фразеологизама у новинској вестии и новинском извештају према пореклу

Фразеологизми у новинским вестима и извештајима углавном су пореклом из разговорног функционалног стила, а ређе из књижевно-уметничког функционалног стила.

У фразеологију новина убрајају се пословице и друге изреке, често употребљене у редукованом, измењеном виду, које у новинском контексту стичу експресивност, тј. постају погодне за изражавање субјективних ставова, оцена и виђења новинара поводом неких актуелних друштвених појава (Petrović 1989: 34). Паремиолошки фразеолошки модели (пословице, изреке, цитати, и сл.) нису чести у тексту новинске вестии, а нешто чешћи су у новинским извештајима. Увек се јављају у оквиру управног говора и то најчешће у модификованом виду:

⁵ „Стандардност је потребна због информативно-комуникативне вредности језичких знакова, а експресивност како би се могла остварити функција деловања.” (Петровић 1989: 31)

– У складу са стратегијом, која се може кратко описати као „мисли глобално, ради локално”, мислимо да се као најбољи у индустрији показао модел удруживања са учесницима на локалном тржишту. (Прес, 10. 12. 2007, 11); Непријатно сам се изненадио када сам видео погодак, изгледа да сам лоше проценио, жао ми је због титуле, али како каже наш селектор Стојиљковић „медаљи се у зубе не гледа” – истакао је Миросављев. (Политика, 1. 7. 2009, рубрика Спорт); Недуго пошто је лидер социјалиста поручио градоначелнику Београда да је „плусквамперфекат”, први човек демократа предвидео му је јуче на седници Главног одбора странке политичку смрт поруком: „Немој да бринеш за ким звона звоне – за шобом звоне, Ивице Дачићу”. (Ало, 9. 9. 2013, 3)

Пословични и цитативни фразеологизми у језику новина се најчешће јављају са измењеним лексичким саставом и употребљени су са функцијом исказивања личног става (Petrović 1989: 46). У новинским вестима и новинским извештајима новинар по правилу не исказује свој субјективни став, али говорне личности, углавном политичари и спортисти, чије изјаве преноси могу исказивати свој став на сликовит начин. У новинској вестима нема иновирања фразеолошких јединица и то је поред учесталости фразеологизама диференцијална црта новинских вестима и новинских извештаја у погледу употребе фразеологизама. Иновирање фразеолошких јединица врши се варијацијом лексичког састава (интерполацијом лексема, супституцијом лексема или контаминацијом два или више фразеологизама), варијацијом граматичких обележја или варијацијом контекста (Petrović 1989: 117).

Оптативни изрази садрже радни глаголски придев („нема помоћног глагола нити се он може васпоставити” (Маријевић 2016: 18)) и обухватају клетве, заклетве, благослове и псовке.

У насловима извештаја црне хронике у српској дневној штампи најфреквентније су клетве и изрази које у свом саставу имају теоним *Боџ*, којима комуникатор већ у наслову исказује негативан однос према друштвеној појави о којој извештава:

Не дао Боџ да их ноћу нешто заболи, морају за Београд?! (Курир, 13. 4. 2016, рубрика Србија); ДА ТЕ БОГ САЧУВА У Смедеревској Паланци не раде киретажу на црвено слово! (Ало, 23. 6. 2016, рубрика Друштво); БОЖЕ МЕ САЧУВАЈ И САКЛОНИ: Црква свету водицу од 30, наплаћује 200 динара (Курир, 18. 5. 2015, рубрика Друштво)

И разговорна фразеологија која има метафору у подлози погодује својом експресивношћу насловима новинских вестима и новинских извештаја:

За резервисте *нема назад* (Прес, 10. 12. 2007, 9); Шинаватра *дрешу кесу* (Газета, 16. 3. 2008, 22); Мишковић *слепо веровао* Милки (Данас, 21. 7. 2010, рубрика Економија); Америка *сћеже обруч* око Путина (Политика, 30. 4. 2014, 4); СНС и ЦВМ *изводе* статут са *слепог колосека* (Политика, 30. 4. 2014, 7)

Употребом разговорних фразеологизама у новинским вестима и новинским извештајима описују се и међуљудски односи, као и вербална комуникација, најчешће у виду сукоба:

Познаници Вујадина и Владимира Ј. тврде да је *нейтралношћу између њих тињала дуже*, али нису могли да прецизирају око чега су се сукобили. (Блиц, 4. 12. 2007, 16); После десет година истраживања, јапански научник са Универзитета Шиншу Масао Накагаки направио је материјал за чарапе од паукове мреже и *пошукао „ривале“* који годинама покушавају да дођу до методе масовне производње висококвалитетне паучине. (Прес, 16. 12. 2007, 15); Теодосић се захваљује Ивковићу што му је „отворио врата Европе“, а у томе сам му ја помогао, и зато ваљевско ђубре не сме да се јави у протеклих пет година – *без глаке на језику* наставља Мока. (Правда, 18.9.2012, 18); „Све док не постигну мир у кући, неће моћи да почну да се опорављају, а ту пре свега мислим на њихов рејтинг“, категоричан је Благојевић. (Политика, 21. 7. 2013, 5)

Разговорна фразеологија среће се у самом тексту новинске вести или новинског извештаја углавном у оквиру изјаве која се преноси у виду управног или неуправног говора. Разлог употребе је интенција говорног лица да свој говор учини убедљивијим и животнијим, као што показују ексцерпирани примери:

је да свађе између њих нису биле реткост, али да ће нека од њих ову породицу *завишти у црно* нисам могла да замислим ни у сну – казује једна од комшиница Марковићевих која је, због пријатељства са породицом, желела да остане анонимна” (Блиц, 7. 8. 2008, 14); У министарствима финансија, економије, рада и социјалне политике не верују да ће руководство Фонда *бићи добар домаћин*, посебно што се упорно ћути о броју станова и локала. (Вечерње новости, 4. 3. 2010, рубрика Друштво); Манчестер је победом *осишао у шрици* за наступ у Европи следеће године, а многи данас постављају питање да ли су клупски челници погрешили када су се одрекли услуга Ужичанина. (Политика, 30. 4. 1. и 2. 2014, 46); Како сазнајемо, из Владе је парламенту сугерисано да „такве одредбе *не пију воду*”. (Блиц, 6. 4. 2011, 7); Говорећи о „Крајслеру”, Маркионе је *бацио нову рукавицу својим сународницима*: „Радити овде представља част, у Италији ми понекад изгледа да се ради увек само о негативној ствари”. (Политика, 24. јул 2010, рубрика Економија); Ако буду *злуви за наше захтеве* и монополски се буду понашали, није искључено да и тада ступимо у протесте. (Политика, 24. 7. 2010, рубрика Економија)

Неретко разговорне фразеологизме користи сам новинар и тада је реч о колоквијалним изразима у чијој основи је метафора, као у примерима:

Због вредности ових објеката, у које је Фонд уложио пола милијарде евра, не чуди и што су руководства била мотивисана да те случаје што пре *исперирају на чистицаи*. (Вечерње новости, 4. 3. 2010, рубрика Друштво); Деца са инвалидитетом, они чији су родитељи јако сиромашни, као и ромски дечаци и девојчице, свакодневно се суочавају са подругливим погледима, одбацавањем и неразумевањем. Број ромске деце у вртићима *се може избројати на прсте*, деци са телесним оштећењем школе су недоступне, а они најсиромашнији *мећа су подсмеха и вршињачког насиља*. (Блиц, 7. 10. 2008, 4); Теодосић се захваљује Ивковићу што му је „отворио врата Европе“, а у томе сам му ја помогао, и зато ваљевско ђубре не сме да се јави у протеклих пет година – *без глаке на језику* наставља Мока. (Правда, 18. 9. 2012, 18);

Маркионе је *бацио нову рукавицу* својим сународницима: „Радити овде представља част, у Италији ми понекад изгледа да се ради увек само о негативној ствари”. (Политика, 24. јул 2010, рубрика Економија); Какав год *план да кују* рукометаши, публика ће бити уз њих. (Вечерње новости, 25. 1. 2012, рубрика Спорт)

Поједини фразеологизми карактеристични за разговорни функционални стил употребљени у туђем или у ауторском (новинаревом) говору непримерени су информативном жанру извештаја, нарочито када је реч о извештају о важним друштвено-политичким темама, као што показују примери:

„Подршка ДС-у се осипала, али *на коншо тога* није расла подршка ЛДП-у. Између 40 и 50 одсто оних који су 6. маја прошле године гласали за ДС сада су неопредељени”, истиче Благојевић, који оцењује да ДС-у недостаје осмишљен јавни наступ и снага гласа (делом и због тога што им медији више нису толико доступни као раније). (Политика, 21. 7. 2013, 5); „Блиц” је о Тривунцу писао у децембру 2013. јер је у том тренутку обављао чак пет функција у две агенције и управним и надзорним одборима, и *на коншо тога* зарађивао више од 300.000 динара месечно. (Блиц, 9. 7. 2014, 5); Почетком јуна Форцанови су *пресавили шабак* и тужили бившег шефа. (Политика, 23. 7. 2010, рубрика Економија); Некако у исто време, *чаршија бруји* и о коренитим променама на „Карађорђу”, па би председника Балшу Буторовића требало да замени управо власник „сова”. (Ало, 19. 10. 2013, 14)

Књижевна фразеологија (пореклом из усмене или писане књижевности) (Petrović 1989: 35) није честа у новинским вестима и новинским извештајима, али када се јави, има изразиту стилску вредност, као што показују примери:

Узгред, поред започете градње деведесетих година, два обданишта која је годинама стопирана и Ургентног клиничног центра такозваног нишког „*Скадра на Бојани*” нова демократска власт није ни колац побола за неки објекат. (Правда, 8. 3. 2008, 41); Навијаче некад једино злато може да задовољи, али полуфинале је довољно да се запуше уста *неверним Томама*. (Вечерње новости, 25. 1. 2012, рубрика Спорт)

Књижевна фразеологија представља језичко-стилско средство којим се у тексту новинске вести или новинског извештаја појави о којој се извештава приписују одређене карактеристике. Употребом фразеологизма којима се активирају асоцијације на усмену књижевну традицију („Скадар на Бојани”), библијске асоцијације (неверне Томе) или асоцијације на позната дела светске књижевности, донекле модификованих, у текст вести или извештаја повећава се асоцијативност, исказује се субјективна оцена и на сугестиван, експресиван начин предмету извештавања приписују одређене квалификације. Књижевна фразеологија употребљена у тексту новинске вести и новинског извештаја нема поетску функцију, али има експресивну и оцењивачку функцију. Паракњижевна фразеологија, пореклом из филмова, популарних песама, познатих

изјава популарних личности, и сл., није честа у тексту новинских вести и новинских извештаја.

Нагомилавањем фразеологизама, које се не јавља у новинској вести већ само у новинском извештају, исказује се афективни однос говорног лица према предмету о ком говори, стварају се живље представе, јер се исти денотат означава семантички еквивалентним фразеологизмима, уз тумачење значења фразеологизама, као што показују примери:

Када је упуцан у ногу, у једном нападу пре две године, употребио је Фејсбук да би се захвалио родбини на подршци и упутио упозорење својим непријатељима: „Око за око, зуб за зуб. Без милости за оне који су ти нанели зло”. (Блиц, 10. 8. 2014, рубрика Свет).

У погледу порекла фразеологизама у тексту новинске вести и новинског извештаја доминира разговорна фразеологија, и то најчешће пословични и цитативни фразеологизми. Стилски избори новинара на плану фразеологије ограничени су законитостима жанра, па тако експресивнији разговорни фразеологизми нису увек адекватно средство у новинским извештајима, нарочито када је реч о озбиљним, политичким темама. Употребом књижевне фразеологије новинари у текст новинске вести и новинског извештаја уносе асоцијације на усмену књижевну традицију, библијски текст или на позната дела светске књижевности, исказују се субјективна оцена и приписују одређене квалификације.

3. ЗАКЉУЧАК

Употреба фразеологизама у тексту новинске вести или новинског извештаја омогућава новинару да извештава на сугестивнији, сликовитији и убедљивији начин о различитим темама. Компаративни и суперлативни фразеологизми имају посебну улогу у структурирању текста новинске вести и новинског извештаја. Анализом новинске грађе издвојен је доминантни модел употребе компаративних и суперлативних фразеологизама на стилски маркираним позицијама у тексту. Највећи број фразеологизама који се јављају у новинским вестима и извештајима пореклом је из разговорног функционалног стила, док је књижевна фразеологија ретка, али има изразит стилски учинак. У новинском извештају налазимо фразеологизме јаче експресивне вредности у туђем говору, пренетом моделом управног говора, јер новинар директно цитира стилски јаке позиције. У диференцијалне црте на плану фразеологије у тексту новинског извештаја спада употреба паремолошке фразеологије, нагомилавање фразеологизама и иновирање фразеологизама, који се јављају само у новинским извештајима, углавном у оквиру туђег говора.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Brehmer 2009: Bernhard Brehmer, Äquivalenzbeziehungen zwischen komparativen Phraseologismen, *Süd Slavistik online*, No. 1 (January 2009), 141–164, <http://www.suedslavistik-online.de/01/brehmer.pdf>, 2. 10. 2016.
- Čabrić Čiča 2014: Ana Čabrić-Čiča, Obrada frazeologizama u nastavi njemačkog jezika, *Metodički vidici [Elektronski izvor]: časopis za metodiku filoloških i drugih društveno-humanističkih predmeta*, Novi Sad: Filozofski fakultet, god. 5, br. 5, str. 213–229.
- Čarkić 2002: Milosav Čarkić, *Uvod u stilistiku*, Beograd: Naučna knjiga.
- Dobrivojević, Miletić 2005: Ivana Dobrivojević, Aleksandar Miletić, *Hladni rat i zvanična frazeologija jugoslovenskog režima 1945-1955. godine*, u: Ljubodrag Dimić (red.), *Velike sile i male države u hladnom ratu: 1945–1955: slučaj Jugoslavije: zbornik radova sa Međunarodne naučne konferencije*, Beograd, 3–4. novembar 2003. = *Great powers and small countries in Cold war: 1945–1955: issue of ex-Yugoslavia: proceedings of the international scientific conference*, Belgrade, November, 3th–4th, 2003, Beograd: Filozofski fakultet, Katedra za istoriju Jugoslavije: Arhiv Srbije i Crne Gore: Institut za noviju istoriju Srbije; London: Centar za istraživanja Hladnog rata LST, 182–205.
- Dragičević 2007: Rajna Dragičević, *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike.
- Dragičević 2012: Rajna Dragičević, *Leksikologija i gramatika u školi: metodički ogledi*, Beograd: Učiteljski fakultet.
- Durbaba 2016: Olivera Durbaba, *Elementi razgovornog funkcionalnog stila u bulevarskoj štampi: kad se ministrima razveže jezik pa se onda zakrve...*, *Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, br. 21, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, 105–120.
- Jovanović 2004: Jelena Jovanović, *Poetika poslovice*, *Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, god. 9, br. 1–2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, 325–341.
- Jovanović 2006a: Jelena Jovanović, *Osvrt na istoriju istraživanja i definisanja narodnih poslovice*, *Radovi Filozofskog fakulteta*, br. 8, Pale: Filozofski fakultet, 91–112.
- Jovanović 2006b: Jelena Jovanović, *Poredbene poslovičke forme – konstrukcije sa rečcom 'kao'*, *Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, god. 11, br. 1/2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, 115–165.
- Jovanović 2007: Jelena Jovanović, *O semantici srpskih narodnih poslovice*, *Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, god. 12, br. 1/2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, 401–439.
- Jovanović 2012: O leksemama 'bog', 'đavo', 'anđeo' i 'jevandjelje' u srpskim narodnim poslovicama, u: Aleksandar K. Gadomski, Ksenija Končarević, *Teolingvistika: međunarodni tematski zbornik radova*, Beograd: Univerzitet, Pravoslavni bogoslovski fakultet, Institut za teološka istraživanja, 175–181.
- Jovanović 2015: Jelena Jovanović Simić, *Humane poruke (srpskih) narodnih poslovice*, u: Aleksandra Vraneš, Ljiljana Marković (red.), *Humanizam: kultura ili iluzija?: tematski zbornik u 2 knjige*, knj. 2, Beograd: Filološki fakultet, 49–67.

- Kašić 1984: Jovan Kašić, *Frazeologija u delu Milovana Glišića*, Naučni sastanak slavista u Vukove dane, knj. 13, sv. 2: referati i saopštenja, Beograd, Novi Sad, Tršić, 13–18.
- Kurteš 1998: Svetlana Kurteš, *Konvencionalna frazeologija iz ugla sociolingvistike, Jezik i kultura govora u obrazovanju*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 393–398.
- Marojević 2016: Radmilo Marojević, *Frazeološka rekonstrukcija u Luči Mikrokozmi, Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, br. 21, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, 5–23.
- Matešić 1982: Josip Matešić, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Milanović 2002: Aleksandar Milanović, *Nastanak srpske novinske frazeologije, Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 30/1, Beograd: Međunarodni slavistički centar na Filološkom fakultetu, 97–104.
- Mihaljević, Kovačević 2006: 11. Mihaljević, Milica – Kovačević, Barbara 2006. *Frazemi u govornim i pisanim medijima, Riječki filološki dani: zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Riječki filološki dani, održanoga u Rijeci od 18. do 20. studenoga 2004*, Rijeka: Filozofski fakultet, 141–149.
- Mršević Radović 1987: Dragana Mršević-Radović, *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Beograd: Filološki fakultet.
- Mršević Radović 2007: Dragana Mršević-Radović, *Frazeološki neologizmi u srpskom jeziku: onomasiološki i funkcionalno-stilski aspekt*, Naučni sastanak slavista u Vukove dane, 36/1, 283–291.
- Nascione 2010: Nascione, Anita, *Stylistic Use of Phraseological Units in Discourse*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Co. 2010, <http://web.a.ebscohost.com.proxy.kobson.nb.rs:2048/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMzQwMzIyX19BTg2?sid=d64f4cc4-d8c8-4653-9818-7d36b892dc24@sessionmgr4001&vid=9&format=EB&rid=1>, 6.5.2016.
- Otašević 2012: Đorđe Otašević, *Frazeološki rečnik srpskog jezika*, Novi Sad: Prometej.
- Pejanović 2010: Ana Pejanović, *Frazeologija Gorskog vijenca: frazeološki žanrovi, kulturni koncepti, ruski prevodi*, Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.
- Pejanović 2014: Ana Pejanović, *Frazeološki i etnokulturni aspekt Vukovih Poslovica, Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, br. 19, 325–334.
- Pejović 2013: Anđelka Pejović, *Konstituisanje etičkih vrednosti kroz paremije na primeru srpskog i španskog jezika, Jezik, književnost, vrednosti: zbornik radova, Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 113–124.
- Pejović 2014: Anđelka Pejović, *Paremije kao deo etnolingvističkog nasleđa, Glasnik Etnografskog instituta SANU*, Beograd: Naučna knjiga, knj. 62, sv. 2, 201–214
- Petrović 1982: Vladislava Petrović, *Neki tipovi transformacija frazeoloških izraza u jeziku novina*, Novi Sad: Matica srpska.
- Petrović 1989: Vladislava Petrović, *Novinska frazeologija*, Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada.
- Petrović 1989a: Vladislava Petrović, *Novinski komentar u svetlu jezičkih procesa u novinama*, Sarajevo: Institut za jezik i književnost.

- Ružić 2012: Vladislava Ružić, Frazеолошки модели u novinskim naslovima, u: M. Kovačević (red.), Strukturne karakteristike srpskog jezika, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 191–200.
- Štrbac 2014: Gordana Štrbac, Frazеологija u romanu Travnička hronika I. Andrića, u: Branko Tošović (red.), Andrićeva hronika, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz; Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske; Beograd: Svet knjige: Nmlibris, 885–896.
- Todorović 2014: Stefan Todorović, Uticaj jezičko-stilskih procesa u tvorenju jezičko-ideoloških osobenosti frazeoloških perifraza u jeziku novinarstva, Lipar: Časopis za književnost, jezik, umetnost i kulturu, br. 53, 33–47.
- Vulović 2015: Nataša Vulović, *Srpska frazeologija i religija: lingvokulturološka istraživanja*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU.

Jelena Lj. Spasić

PHRASEOLOGY IN NEWSPAPER NEWS AND PRESS REPORT

Summary

The aim of the paper is to show communicative function of phraseology used in newspaper news and press reports. The analysis of texts of newspaper news and press reports printed in Serbian newspapers showed common choices of phraseology as expressive linguistic means, used to attract and sustain attention. Phraseological units are identified and categorized by the criteria of their structure and origin. By the use of phraseology a journalist makes newspaper text factually more persuasive, picturesque and expressible and also provides additional information to the basic facts. Differential characteristics of newspaper news and press reports involve use of proverbs, accumulation and innovation of phraseology, which are identified in press reports only.

Keywords: communicative function, stylistics, journalism stylistics, newspaper news, press report, phraseology

Примљен: 21. август 2018. године
Прихваћен: 8. март 2019. године